
Onderzoek naar juridische status en mogelijkheden voor Vlaamse Gebarentaal

KORTE INHOUD

December 2016

Hieronder vindt u de korte inhoud van het *Onderzoek naar juridische status en mogelijkheden voor Vlaamse Gebarentaal* dat in opdracht van Vlaams minister van Cultuur, Media, Jeugd en Brussel, Sven Gatz werd gevoerd door Delphine le Maire onder promotorschap van professor Stefan Sottiaux aan de KU Leuven. U vindt het hele rapport en de beknopte weergave op de website van de adviescommissie Vlaamse Gebarentaal.

Vlaamse Gebarentaal vandaag: werk aan de winkel

De Vlaamse Gemeenschap ondertekende tien jaar geleden het decreet dat de Vlaamse Gebarentaal cultureel erkent in Vlaanderen. Vandaag is het tijd dat we die erkenning uitbreiden en directe rechten toekennen aan Vlaamse Gebarentaligen.

Dit onderzoek brengt eerst het juridische speelveld in kaart, en zoekt dan naar mogelijkheden voor Vlaanderen, geïnspireerd op voorbeelden in Finland, IJsland, Spanje en de Franse Gemeenschap in België.

De juridische context

Verschillende wetgevende teksten bepalen de rechten van Vlaamse Gebarentaligen:

- Het Vlaams decreet erkent Vlaamse Gebarentaal als een visueel-gestuele natuurlijke taal en zegt dat Vlaamse Gebarentaligen behoren tot een linguïstisch-culturele minderheidsgroep. Dat geldt overigens ook voor horende gebarentaligen.
- Het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (BUPO-verdrag) schrijft voor dat mensen die tot een taalkundige en culturele minderheid behoren, het recht hebben om die taal en cultuur te gebruiken en te beleven in hun eigen groep.
- Het VN Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (IVRPH) schrijft voor dat staten bevordering en ondersteuning moeten bieden aan dove en slechthorende mensen, en aan gebarentalen, zowel in de eigen gemeenschap als in interactie met de brede maatschappij.
- De UNESCO-Conventie voor de bescherming van immaterieel cultureel erfgoed verplicht staten ertoe om groepen van mensen toe te laten hun immaterieel cultureel erfgoed te creëren en in stand te houden om het verder te kunnen doorgeven. Vlaamse Gebarentaal valt onder die bescherming.

De praktijk in Vlaanderen

Ondanks de vele wetteksten blijft het lijstje met échte positieve rechten voor Vlaamse Gebarentaligen beperkt. En dat terwijl in andere Europese landen wél concrete stappen gezet zijn en gebarentaligen wél rechten kunnen laten gelden, bijvoorbeeld rond onderwijs in gebarentaal, of verplichte informatie aan ouders van dove kinderen.

Verschillende kleinschalige initiatieven en bemoedigende uitspraken van bevoegde ministers getuigen van de wil om een en ander te veranderen. Probleem is echter dat de meest voor de hand liggende veranderingen (ingrepen in de taalwetgeving) stuiten op de complexe Belgische context van taalstrijd en faciliteitengemeenten.

Vooruitkijken

Wij zien drie mogelijkheden om toch vooruitgang te boeken:

1. Een bredere erkenning van Vlaamse Gebarentaal

Het Vlaams decreet erkent Vlaamse Gebarentaal vandaag louter als taal op cultureel niveau. Dat kan beter. In Finland zijn de twee nationale gebarentalen grondwettelijk erkend als minderheidstaal, en dat leidt tot concrete rechten op vlak van onderwijs. Spaanse Gebarentaal is ook federaal erkend, en verschillende deelstaten hebben lokaal expliciet rechten toegekend aan gebarentaligen.

Een verankering in de Grondwet zal in België vermoedelijk nooit gebeuren. Een nieuwe federale wet kan wel, maar levert vermoedelijk weinig meer op dan een regeling voor VGT in handelingen van het openbaar gezag en in gerechtszaken.

De beste optie is ongetwijfeld een kordate toepassing van het bestaande decreet. Dat zou Vlaamse Gebarentaligen concrete rechten geven in contacten met de overheid, en zou ook kunnen leiden tot VGT op televisiezenders en in het onderwijs.

2. Recht om Vlaamse Gebarentaal te leren als eerste taal

Vlaamse Gebarentalige kinderen moeten het recht hebben om Vlaamse Gebarentaal te verwerven als eigen taal, nog voor ze naar school gaan. En ook op school moet het mogelijk gemaakt worden om VGT als taal aangeleerd te krijgen. Dat is zo in IJsland. En ook in Finland kunnen gebarentaligen lesuren Fins in beperkte mate inruilen voor Finse Gebarentaal.

Vlaamse Gebarentalige kinderen hebben voorlopig geen recht op taallessen in VGT op school. Er bestaat nochtans een mogelijkheid om “eerste taallessen” toe te voegen aan de bestaande opties voor aanvullende lestijden, zoals dat gebeurde voor anderstalige nieuwkomers. Dat kan via een aanpassing van het Onderwijsdecreet, maar net zo goed in een uitvoeringsbesluit ervan.

3. Recht op onderwijs in Vlaamse Gebarentaal

Vlaamse Gebarentalige kinderen moeten les kunnen krijgen in hun eigen taal. Dat kan ruwweg op drie manieren: met een tolk, in het buitengewoon onderwijs of in tweetalige klassen. Finland en Spanje laten de keuze aan de gebarentaligen. In de Franse Gemeenschap is het mogelijk om kinderen in te schrijven in een tweetalige klas waar zowel in Frans-Belgische Gebarentaal als in geschreven Frans onderwijs wordt gegeven.

In Vlaanderen is duidelijk dat buitengewoon onderwijs geen échte optie is, vooral omdat contact met andere dove kinderen er beperkt is. Veel slimmer is het om Vlaamse Gebarentaal in de onderwijstaalwet in te schrijven als voer- en instructietaal, of om het basisonderwijsdecreet in die zin aan te passen. Het kan zelfs nóg sneller door de eindtermen decretaal te wijzigen en Vlaamse Gebarentaal als een tijdelijk project voor te stellen, in afwachting van een structureel aanbod.

Conclusie

Er is werk aan de winkel om de Vlaamse Gebarentaligen gelijkaardige rechten te geven als de gebarentaligen in Spanje, Finland, IJsland of zelfs de Franstalige Gemeenschap in ons land.

Allereerste vereiste is de Belgische regelgeving in overeenstemming brengen met de internationaal opgelegde normen rond minderheidstalen en rechten voor mensen met een beperking. De lokale overheid moet die regels overnemen in de eigen rechtsorde en erover waken. Dat lukt best door Vlaamse Gebarentaal snel breder te verankeren in de Grondwet, of in een bijzondere federale wet.

Naast de erkenning, streeft de VGT-gemeenschap ook twee fundamentele directe rechten na: VGT als taal kunnen aanleren én in VGT onderwijs kunnen volgen op een gewone school. Beide rechten zijn relatief gemakkelijk juridisch te verankeren.